

Insatser utan individuell behovsprövning (IUB)

Vård- och omsorgsnämnden

Typ av styrdokument: Riktlinje
Beslutande instans: Vård- och omsorgsnämnden
Datum för beslut: xxxx-xx-xx
Diarienummer: 2026.125 VON

Gäller för: Vård- omsorgsnämnden
Giltighetstid: 2026-11-01-- tillsvidare
Revideras: vid behov
Dokumentansvarig: Samordnare

Innehåll

Innehåll.....	3
Inledning	4
Rättsliga utgångspunkter	4
Insatser utan individuell behovsprövning.....	4
Insatser som inte får ges utan individuell behovsprövning	5
Insatser utan individuell behovsprövning till barn	5
Rätten till behovsprövade insatser.....	5
Utförarens informationsskyldighet.....	5
Villkor för insatser utan individuell behovsprövning.....	6
Nämnden beslutar om villkor för insatsen.....	6
Dokumentation av insatser utan individuell behovsprövning.....	7
Undantag från dokumentationskrav vid rådgivning.....	7
Undantag från dokumentationskrav av personuppgifter	7
Uppgifter som alltid ska dokumenteras.....	8
Krav på god kvalitet och uppföljning.....	8
Uppföljning av insats utan individuell behovsprövning	8
Skyldighet att rapportera missförhållanden.....	9
Förteckning över insatser utan individuell behovsprövning (IUB)	10
Rådgivning.....	10
Rådgivning vid kognitiv sjukdom (demenssjukdom)	10
Anhörigstöd	11
Anhörigstöd LSS och funktionsstöd	11
Anhörigstöd senior	12
Mötesplatser	13
Mötesplats för seniorer	13

Inledning

För att ge kommunerna bättre förutsättningar att erbjuda tidiga och förebyggande insatser tillkom möjlighet att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning med den socialtjänstlag som trädde i kraft 1 juli 2025 (2025:400). Insatser utan individuell behovsprövning (IUB) ska vara ett komplement till nuvarande ordning med beslut om insatser.

Genom att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning sänks trösklarna för enskilda att uppsöka och ta emot hjälp. Tanken är att hjälpen ska vara tillgänglig när den enskilde är motiverad till förändring eller i behov av stöd. Genom att nå invånare tidigt kan behovet av mer omfattande insatser fördröjas.

Denna riktlinje redovisar dels rättsliga utgångspunkter för insatser utan individuell behovsprövning med stöd av socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt redovisar de insatser som erbjuds inom vård- och omsorgsförvaltningen.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 10 kap. 1 § i socialtjänstlagen ansvarar nämnden för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det. I socialtjänstlagen används begreppet insats som en övergripande benämning för de stöd och hjälpåtgärder som nämnden tillhandahåller enskilda. Det inrymmer också det som enligt tidigare socialtjänstlag (2001:453), benämndes som service.

Insatser utan individuell behovsprövning

Enligt 11 kap. 5 § i socialtjänstlagen får nämnden tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. Det innebär ingen skyldighet utan varje enskild kommun får ta ställning till om och hur bestämmelsen ska tillämpas i den egna kommunen.

En förutsättning för att insatser utan utredning och individbeslut ska erbjudas är att nämnden beslutar särskilt om att dessa insatser ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Det gäller även insatser som tidigare tillhandahållits på detta sätt, som till exempel rådgivning, mötesplatser och enklare former av stöd- och samarbetssamtal.

De insatser för personliga behov som får tillhandahållas utan individuell behovsprövning kan vara såväl allmänt inriktade insatser, som är öppna för alla, som individuellt inriktade insatser, som är anpassade efter den enskildes behov. En insats kan riktas till en viss målgrupp eller inriktas mot ett specifikt problem, exempelvis kognitiv sjukdom (demenssjukdom) eller ensamhet. Det är nämnden som beslutar om vilka insatser som

ska få tillhandahållas utan någon individuell behovsbedömning. När ett sådant beslut är fattat gäller inte krav på utredning och individbeslut.

Insatser som inte får ges utan individuell behovsprövning

Vissa insatser för personliga behov har undantagits från möjligheten att tillhandahållas utan individuell behovsprövning. Dessa insatser är följande:

- kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
- vård i familjehem,
- vård i LVM-hem och vård i särskilda ungdomshem,
- vård av barn eller unga upp till 21 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och andra hem för vård eller boende utöver LVM-hem och särskilda ungdomshem,
- bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning,
- vård i hem för viss annan heldygnsvård.

Insatser utan individuell behovsprövning till barn

Enligt socialtjänstlagen krävs vårdnadshavarens samtycke för att erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn som inte har fyllt 15 år. Nämnden får dock tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning till barn som har fyllt 15 år utan vårdnadshavarens samtycke om insatsen är lämplig att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Det innebär att nämnden vare sig behöver inhämta vårdnadshavarens samtycke eller informera vårdnadshavaren. Insatser får även tillhandahållas mot vårdnadshavarens uttryckliga vilja. En grundläggande förutsättning är dock alltid att barnet vill ta del av den aktuella insatsen. Om kommunen vill erbjuda insatser utan individuell behovsprövning till barn mellan 15 och 18 år, ska den överväga om insatsen är lämplig att erbjuda den tänkta målgruppen på det sättet. Kommunen bör som ett led i övervägandet göra en övergripande bedömning av barnets bästa, sett till vilka för- och nackdelar det kan innebära för barn i den tilltänkta målgruppen att ta del av insatsen utan individuell behovsprövning och utan vårdnadshavarens samtycke.

Rätten till behovsprövade insatser

Möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning innebär inte någon inskränkning i den enskildes rätt till behovsprövade insatser eller nämndens skyldigheter att utreda och pröva sådana ansökningar. Den enskilde har alltid rätt till att få en ansökan om insats prövad, även om ansökan avser en insats som nämnden tillhandahåller utan individuell behovsbedömning.

Utförarens informationsskyldighet

Utföraren har enligt 11 kap. 6 § socialtjänstlagen en skyldighet att informera enskilda om möjligheten att ansöka om individuellt behovsprövade insatser för personliga behov.

Informationsskyldigheten innebär främst en allmän skyldighet att lämna övergripande information om rätten att ansöka om insatser och var den enskilde i så fall ska vända sig.

Det föreligger ingen skyldighet att i detalj kunna informera om samtliga insatser som socialtjänsten tillhandahåller eller deras innehåll. Informationsplikten avser alla som vänder sig till utföraren, oavsett om den enskilde söker information om eller vill ta del av insatsen. Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

Villkor för insatser utan individuell behovsprövning

När insatser tillhandahålls utan individuell behovsprövning vänder sig den enskilde direkt till den del av socialtjänsten som verkställer insatser. När den enskilde vänder sig till en utförare ska denna kontrollera att den enskilde uppfyller de villkor som nämnden har uppställt för insatsen. Om villkoren är uppfyllda ska utföraren ta emot den enskilde och verkställa insatsen. Någon ytterligare kontroll eller bedömning av den enskildes behov får inte göras av utföraren.

Nämnden beslutar om villkor för insatsen

Om nämnden beslutar att erbjuda en insats utan individuell behovsprövning ska den också ta ställning till vilka villkor som ska gälla för insatsen. Nämnden måste utgå från objektiva grunder och sakliga hänsyn när den tar ställning till vilka insatser som ska erbjudas och med vilka eventuella villkor. Ska insatsen vara öppen för alla eller måste den enskilde uppfylla vissa villkor för att kunna ta del av den. Insatsen kan riktas mot en specifik situation eller en särskild grupp. Men villkoren får inte medföra att kommuninvånarna behandlas olika, om det inte finns sakliga skäl som motiverar det.

Villkoren behöver vara tydligt utformade och enkla att kontrollera

Utförarna ska kontrollera att den enskilde uppfyller de villkor som är uppställda för insatsen. Den kontroll som utförs av utföraren får inte innehålla några myndighetsutövande inslag. I praktiken handlar det om en summarisk kontroll av vissa faktiska förhållanden, som till exempel kontroll av uppvisad identitetshandling, ett hyresavtal eller ett läkarintyg.

Det vilar därmed ett stort ansvar på nämnden att formulera tydliga villkor som är enkla för utförarna att kontrollera. Om det i ett enskilt fall skulle uppstå tveksamhet, till exempel för att ett intyg är otydligt formulerat eller för att en identitetshandling förefaller tillhöra någon annan än den enskilde, ska den enskilde hänvisas till nämnden. Det behöver också vara tydligt för utförare hur denne ska agera om osäkerhet uppstår och utföraren bedömer att insatsen inte kan verkställas.

Dokumentation av insatser utan individuell behovsprövning

Genomförande av insatser enligt 11 kap. 5 § SoL, insatser utan individuell behovsprövning omfattas av dokumentationsskyldighet enligt 14 kap. 3 § SoL. Det är åtgärder, faktiska omständigheter och händelser av betydelse som ska dokumenteras. Dokumentationen ska omfatta sådana uppgifter som är av betydelse för genomförande och uppföljning av insatsen.

För att dokumentationskraven inte ska bli för omfattande finns särskilda dokumentationsregler i socialtjänstlagen som ska gälla vid genomförandet av rådgivning och insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning. Dessa regler är utformade som undantag till huvudregeln om dokumentation i 14 kap. 3 § socialtjänstlagen. Undantagen beskrivs i socialtjänstlagens 14 kap 4 och 5 §.

Undantag från dokumentationskrav vid rådgivning

Enligt 14 kap. 4 § socialtjänstlagen gäller inte skyldigheten att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning. Rådgivning kan syfta till att ge råd och upplysningar till enskilda om vilka insatser som socialtjänsten kan förväntas ha. Rådgivning kan också vara mer omfattande och inriktad på en viss situation eller ett visst problem, till exempel familjerådgivning eller andra former om stöd- och samarbetssamtal. Syftet med regeln är att möjliggöra för enskilda att liksom i dag fortsatt kunna vara anonyma när de söker sig till socialtjänsten för rådgivning.

Undantag från dokumentationskrav av personuppgifter

Nämnden får enligt 14 kap. 5 § socialtjänstlagen besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning. Ett sådant beslut får dock endast fattas om det föreligger särskilda skäl.

Beslutet om undantag avser alla som deltar i insatsen och inte i förhållande till en enskild individ. Vidare ska beslutet gälla i förhållande till en specifik insats. Det är inte möjligt att göra ett generellt undantag från kravet på dokumentation. Det är inte heller möjligt för utförare att på eget initiativ fatta sådana beslut eller avstå från dokumentation.

Vad som utgör särskilda skäl

Vad som utgör särskilda skäl måste bedömas utifrån insatsens syfte och karaktär. Undantag kan exempelvis vara motiverat om det bedöms vara svårt att nå utsatta grupper utan en möjlighet för enskilda att delta anonymt, som vid insatser som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, skadligt bruk eller beroende. Vidare kan undantag vara motiverat när öppna verksamheter är utformade som mötesplatser, där det inte är lämpligt eller behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer.

Skälen för att göra undantag från dokumentationskravet måste vägas mot behovet av att kunna följa upp insatsen på individnivå. Vid insatser som utförs i den enskildes hem, som exempelvis hemtjänst, får det i allmänhet anses finnas ett så stort behov av att kunna följa upp insatsen på individnivå att det inte kan bli aktuellt att göra undantag från dokumentationskravet. Om dokumentation av den enskildes identitet är avgörande för att insatsen ska bli ändamålsenlig är den insatsen sannolikt inte lämplig att tillhandahålla utan dokumentation. Det kan vara fallet vid återkommande samtal där dokumentation från tidigare samtal är nödvändig i kommande samtal och det inte är tillräckligt att föra dem oidentifierade. Här måste vikten av att enskilda får vara anonyma vägas mot insatsens syfte och genomförbarhet.

Uppgifter som kan röja den enskildes identitet

Vad som utgör uppgifter som kan röja den enskildes identitet måste bedömas från fall till fall. Sådana uppgifter kan vara namn, personnummer eller adress. Det kan även andra uppgifter som ensamt eller tillsammans med övriga uppgifter innebär att dokumentationen kan härledas till en viss person.

Uppgifter som alltid ska dokumenteras

Även om en insats undantas från dokumentation av personuppgifter enligt socialtjänstlagens 14 kap 4 § eller 5 § ska övergripande uppgifter som behövs för att följa upp eller kontrollera verksamheten alltid dokumenteras.

Krav på god kvalitet och uppföljning

All verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Därtill ska verksamheten arbeta systematiskt och fortlöpande med att följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten (5 kap 2 §, SoL). Alla som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet.

Uppföljning av insats utan individuell behovsprövning

Verksamheten ska kontinuerligt följa upp icke behovsprövade insatser för att säkerställa att de uppfyller sitt syfte och ger avsedd effekt för den enskilde. Genom regelbunden utvärdering av insatsens resultat och enskildas återkoppling kan verksamheten bedöma om insatsen fortsatt är relevant eller om justeringar och anpassningar behöver göras för att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv insats.

En viktig utgångspunkt för uppföljningen är verksamhetens dokumentation kring genomförda insatser. Dokumentationen ska omfatta sådana uppgifter som är av betydelse för genomförandet och uppföljningen av insatsen, vilket innebär att den kan variera utifrån vilken insats det är fråga om.

I socialtjänstlagen framgår att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Dessa krav gäller även för insatser som tillhandahålls utan individuell behovsprövning. I processen att ta fram beprövad erfarenhet är det därför centralt att ha tillgång till ändamålsenlig dokumentation, för att bedöma om en insats bidrar till en positiv utveckling på sikt för den målgrupp som insatsen riktar sig till.

Skyldighet att rapportera missförhållanden

Alla som arbetar inom socialtjänsten ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten (27 kap 2 §, SoL).

Lagstiftaren gör här ingen skillnad på beviljade insats eller insatser utan behovsprövning. Detta innebär att den som ger insatser utan individuell behovsprövning omfattas av rapporteringsskyldigheten.

Förteckning över insatser utan individuell behovsprövning (IUB)

Förteckningen listar de insatser som nämnden erbjuder utan individuell behovsprövning (IUB). I de fall som undantag från dokumentationskravet bedöms vara nödvändigt har detta redogjorts för vid respektive insats. Respektive insats listas med följande rubriker; Innehåll, Målgrupp, Villkor, Dokumentation och Eventuell bedömning särskilda skäl samt Uppföljning

Rådgivning

Rådgivning syftar i regel till att ge råd och upplysningar till enskilda om vilka insatser som socialtjänsten kan förväntas ha. Rådgivning kan också vara mer omfattande och inriktad på en viss situation eller ett visst problem. Enligt 14 kap. 4 § socialtjänstlagen gäller inte skyldigheten att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning.

Rådgivning vid kognitiv sjukdom (demenssjukdom)

Innehåll

Information, stöd och handledning till personer med kognitiv sjukdom, deras anhöriga och personal. Demenssjuksköterskan medverkar även i utredning av kognitiv svikt och kognitiv sjukdom och har ett nära samarbete med primärvården, socialsekreterare, anhörigstöd och frivilligorganisationer.

Målgrupp

Personer med kognitiv svikt eller kognitiv sjukdom, deras anhöriga samt personal inom förvaltningen.

Villkor

Personen ska vara folkbokförd i kommunen eller vara anhörig till person som är folkbokförd i kommunen.

Dokumentation

Enligt 14 kap. 4 § socialtjänstlagen gäller inte skyldigheten att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning.

Uppföljning

Insatsen följs upp på verksamhetsnivå.

Anhörigstöd

Anhörigstöd LSS och funktionsstöd

Innehåll

- Samtal och stöd- möjlighet att dela erfarenheter och känslor.
- Anhörigkontakt- en lyssnande person som hjälper att hitta vägar framåt.
- Information och vägledning- stöd i att förstå vilka insatser och möjligheter som finns.
- Stärkta förutsättningar- verktyg och stöd för att hantera vardagen och rollen som anhörig.

Målgrupp

Personer som ger omsorg, vård eller stöd till en närstående med funktionsnedsättning. Som anhörig räknas både familjemedlemmar och personer utanför familjen som regelbundet ger stöd. Det finns ingen åldersbegränsning – varken för den anhörige eller för den närstående.

Villkor

Folkbokförd i Alingsås kommun.

Dokumentation

Undantag från dokumentation som kan röja den enskildes identitet i enlighet med 14 kap. 5 § socialtjänstlagen.

Bedömning särskilda skäl: Skälen för att göra undantag från dokumentationskravet väger tyngre än behoven att kunna följa upp insatsen på individnivå. Det bedöms vara svårt att nå utsatta grupper om det inte finns möjlighet för enskilda att delta anonymt, det bedöms inte heller behövt att dokumentera på individnivå utifrån syftet med insatsen.

Uppföljning

Uppföljning sker på verksamhetsnivå.

Anhörigstöd senior

Innehåll

Anhörigstöd ges via individuella stödsamtal och i gemensamma gruppträffar och aktiviteter.

Målgrupp

Vänder sig till den som stödjer någon som på grund av ålder och funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom inte längre klarar sin vardag på egen hand. Anhörig kan vara make, maka, sambo, barn, annan släkting, förälder eller vän.

Villkor

Folkbokförd i Alingsås kommun.

Dokumentation

Undantag från dokumentation som kan röja den enskildes identitet i enlighet med 14 kap. 5 § socialtjänstlagen.

Bedömning särskilda skäl: Insatsen ges delvis i gruppform med frivilligt och icke-beslutsgrundande deltagande. Då ingen individuell bedömning görs och ingen återkoppling till tidigare deltagande krävs, bedöms det som obehövligt att dokumentera uppgifter som kan röja individens identitet.

Uppföljning

Uppföljning sker på verksamhetsnivå.

Mötesplatser

Mötesplats för seniorer

Innehåll

Mötesplats är en öppen verksamhet dit alla seniorer kan komma för att ta del av social samvaro och hälsofrämjande aktiviteter.

Metod

Erbjuder aktiviteter som är hälsofrämjande och som förebygger ofrivillig ensamhet.

Målgrupp

Senior som bor i ordinärt boende.

Villkor

Folkbokförd i Alingsås kommun.

Dokumentation

Undantag från dokumentation som kan röja den enskildes identitet i enlighet med 14 kap. 5 § socialtjänstlagen.

Bedömning särskilda skäl: Eftersom detta är en öppen gruppaktivitet med frivilligt deltagande bedöms dokumentation på individnivå som obehövlig.

Uppföljning

Insatsen följs upp på verksamhetsnivå.